

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELLELŐS SZERKESZTŐ: Váradi Károly.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, HEGEDŰS ISTVÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petít soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása belkőzéputca 31. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

Idealismus és realismus.

(Befejezés.)

II.

Cikkem e második részét annak az igazolásán kell kezdenem: miért állítám, hogy nőnevelésünk nem törekszik a nevelés végecéljának elérésére.

Elismerem, hogy jelentékenyebb várossainkban nőnevelésünk ma olyan virágzó lábón áll, hogy bátran kiállhatja a versenyt a szomszéd államok legtöbbjének a nőnevelésével. S mégis, ha ezen intézeteinknek nem a számát s nem kirakatos munkáikat tekintjük, hanem a tényleges eredményeket vizsgáljuk: kénytelenek vagyunk bevallani, hogy ama zilált társadalmi állapotok nagy részének, melyek nálunk ma észlelhetők — legtöbbszörre nők az okozói.

Tessék csak mélyebben tekinteni az események szála közze — s ez állítást ijesztő példákkal találják igazoltnak!

Hát talán az a baj, hogy nőnevelésünk felszínes? hiányos? .. Nem! — Csak ideális alapokon nyugszik.

A nőneveléssel foglalkozók nagy többsége beleképze magát olyan állapotokba, melyek be nem következhetnek, melyeknek nálunk bekövetkezniök nem szabad, és — nevel azon céloknak megfelelően. Mi természetesebb, mint hogy így munkájával ront, a helyett, hogy használna?

Ugyan melyik nevelőnek jutott eszébe, teszem fel, hogy midőn leány-növendékeit oktatja, arra gondoljon, hogy azok egyen-egyen arra vannak hivatva, hogy családanyákká legyenek?

Minden, — csak ez nem fordul meg a nőnevelők agyában!*)

Elmennek a nők jogaiért támogató. okokat tallóz-

*) Mi ezt — kivált ily általánosságban — igen merész és meg nem okolható vádunk tartjuk.

A szerk.

ni a messze Amerikába; — de nem jut eszükbe, hogy itthon n fognak növendékeik élni és meghalni.

És az eredmény?...

Az, hogy mikor kikerül a kezök alól a növendék, elmehet akár miniszternek is, — hanem asszony, a család lelke, az nem telik ki belőle.

— Oh! oh! tisztelt cikk író! Háát az fáj önnek, hogy a nőknek magasabb képzést nyújtunk? Hogy akad egy-egy, a ki tudori oklevélre is óhajtozik? — Kár pedig olyan nagyon fenekedni, mert a szorgalom, a kitartás elismerésre méltó! — gondolja magában egyik, másik olvasónő.

Hanem: téves biz e gondolkodás!

Legtitkosabb gondolatomban sincs egy betű ellenvetésem se az ellen, hogy a nőknek szellemi műveltséget ne nyujtsunk, sőt inkább mindenkor aláírom, hogy ugyanazon képességekkel, lehetőségekkel vannak megáldva, mint a férfiak. De igenis van kifogásom az ellen, hogy ugyanazon célra óhajtják őket is nevelni, felhasználni! — Az ellen van kifogásom, hogy oly ijesztő mérvben tolják előre a nő-kérdésben a társadalom két ferde jelszavát: a könnyen, kényelmesen élhétést!

S van kifogásom az ellen, hogy folytonosan munka-kör után sohajtoznak!

Készséggel ismerem ugyan el, hogy vannak egyes szerencsétlenek, kiket a mostoha sors oda kényszerít, hogy vagy munkálkodniök kell az önfenntartásért, vagy — elvesznek a bűn fertőjében; de ezzel nem ismerem egyszersmind azt is el, hogy ezen kivételes esetek lennének az irányadók.

A nőknek egyedül megfelelő munkaköre a családi-élet határain belül létezik. Sajnálatra méltó, szerencsétlen az a nő, ki ott nem képes feltalálni azt, a mire szüksége van. De más részről meg — nincs hatalmában hirtelen enyhébb kifejezés — gyalázat az anőre, ha egyszer családjá van, s azt elhanyagolva a mindennapi élet zajában iparkodik magának hírt, nevet szerezni!

S pedig hány ezer példányt látunk ma ezek közül a mindennapi életben?!..

Hány nő van, a ki képes feláldozni mindent, a mivel bír, csak azért, hogy nevét a hírlapok hasábjain olvassa? Hány van, a ki ott hagyja gyermekeit idegenek gondjaira, csak azért, hogy a világ előtt nagy lelkű jótévő szerepét játszhassa? Nem jut eszébe meggondolni, hogy azalatt saját gyermekeinek életét teheti semmivé!

S vajon nem a nőnevelési rendszer tévesztett iránynak köszönhetjük-e ezt? Vajon nem a túlságba vitt idealismus-e az az ok, melynek büntető visszahatása alatt nyög már most is a társadalom?

S ha tovább visszük?!..

Bizonyára saját magunk adjuk meg a gondatlanság árát. — Mert a megkezdett ösvényen haladva, nincs messze az idő, a midőn nem lesz többé mit féltünk nőink nőiességéből: — Egy generatio még, s nem fogunk asszonyainkra ismerhetni!

Szükségképpen tehát, hogy korunk leányaiban, nőiben főképpen a lelket, a kedélyt neveljük; s ha magassabb nevelésben akarjuk is részesíteni őket, tegyük az ő hasznukra, ne pedig önmagunk s az emberiség kárára.

III.

Legyen nőnevelésünknek realis célja. — Neveljünk cs aládanyákat!

Hallom az ellenvetést, hogy nem lehet minden nő családanya. Lehet! Ez a feleletem. Mert, ha in ultima analysi keressük az okát annak: miért van ma annyi nő főköttő nélkül? — e keresett okot a végén is magában a nőnemben találjuk meg.

Hanem — ezt ne fessegessük!

Leányaink nevelésében tartunk ugyan lépést fiaink nevelésével, mert egy jó családanya első feltétele a műveltség, mivel gyermekeket nevelni lesz hivatása; de egyszersmind ügyeljünk arra is, hogy ne csak látzólagosan, hanem valójában sajátítsák el azokat az ismereteket, melyek minden anyának szükségesek.

A kinek kedve és ideje van, többet is tanulni: ám nyissuk meg előtte az utat. Csak hasznára lesz, — aztán úgy is bizonyos, hogy a mint hivatásának élni akar, nincs többé ideje arra, hogy önképzését tovább folytassa!

Csak az lehet még kérdés: mit tanítsunk hát a leányoknak, a minek ők is, meg a társadalom is hasznát vegye?

Mindenekelőtt tanítsuk meg nemzeti nyelvünket és irodalmunkat úgy, hogy örökre kitörülhetetlen betűkkel vésődjék bé, emlékökbe.

Van-e szájalomra méltóbb nő mint az, a ki a hazai irodalmat nem ismeri, élvezni nem tudja?

Másrésről szükséges ez azért is, hogy a nemzeti irodalom virágozhassék. Tagadhatatlan, s igen sokszor

is hirdetett tény, hogy a magyar irodalom fenntartói, terjesztői nők voltak. :

Sajnálatra méltó jelenség, hogy ma a nemzet legelső regényírója is kénytelen bevallani, hogy e téren pangás uralkodik. Sajnálatra méltó, hogy a hazai irodalom kárára: idegen féremunkák kerülnek nőink asztalára, — mert azok idegrázóbb eseményekkel gazdagok s ferde izlésöket jobban kielégítők!

Ime: a nőnevelés egy ága.

A nyelv és irodalom mellett szeressék az anyák a hazát, hogy ennek úgy történelmét, mint egyéb viszonyait a lehető alaposan tanulják ismerni, — csak így levén ők is képesek gyermekeik szívébe a hazaszeretetet magasztos érzelmét becsepegtetni, ápolni és nagyra nevelni. — Az a férfi szereti valójában a hazát, a ki anyjától tanulta szeretni.

És ezeken kívül, mennyi apró titka van még a családi élet boldogságának, a melyeket a nőnek mind kell ismernie! — Ki tudná felsorolni mindazokat az aprólékos dolgokat, melyek a családanyára, háza, családja körében váraognak?..

Férfi bizonyára nem!

Ezekre kell a nőt megtanítani. Ezek iránt kell szívében lelkesültséget ébreszteni. Ha ezt érzük el nevelésökkel: akkor valóban helyes úton járunk, addig azonban soha sem!

Vegyék figyelembe ezt azok, kiknek gondjaira leánygyermek nevelése bízott; s a helyett, hogy ábrándozó regény-hősnőket neveljenek, igyekezzenek oda hatni, hogy növendékeik egészséges, józangmódozású család-anyak legyenek, vagy legalább lehessenek.

Akkor nem lesz szükség, éveken át, tanulmányozni az amerikai nőemancipáció történetét, mert a ködkepek semmivé lesznek maguktól, s előttük fog állani a teljes valóság: — a nyugodt, boldog társadalmi élet. Ez mindennek az alap feltétele!

Gajmossy Iván.

A számtan tanítása az elemi népiskola I-ő korosztályában és a számmiveleteket csoportosító, vagy elkülönítő módszer megvitatása.

(Vitatétel.)

(Folytatás.)

Tapasztalhattuk, hogy a gyermek a maga heves türelmetlenségében és felszínességében hajlandó a dolog könnyebb végét fogni, s a hol teheti, ellesi a munka gépies menetét, s aztán gondatlanul azon halad tovább. Így akárhány gyermek megtanul számlálni, azaz az egymásután következő számokat rendben elmondani, a nélkül, hogy azok jelentésére gondolna.

Némely tanítót az vezet tévútra, hogy az ő kis tanítványai hiba nélkül elszámolnak 100-ig. Miért ne

ehetne tehát 100-ig terjedő számpéldákat dolgoztatnia velők?

Más tanító ezt a gépies számlálást mellékdolognak tartja s nem vegyíti össze a tulajdonképpi, azaz tudatos számolással (számvetéssel).

Azok pedig, a kik a gépiességet merőben kizárni igyekeznek, még a számlálásban sem engedik tovább menni a gyermekeket, mint a meddig a számolásban haladtak.

IV.

Negyedik vitatételünk lehet tehát az, hogy párhuzamosan tartassék-e a számlálás a számolással, vagy amaz mehet a maga gépies könnyűségével tovább?

Abban bizonytalán mindnyájan egyetértünk, hogy a számvetést kicsiny, a gyermek által belátható és felfogható összegecskékkel kell megkezdennünk. Az a kérdés, hogy meddig terjedő összeget állítsunk legelsőbben a gyermek elébe?

Hentschel, Diesterweg s más igen jeles paedagogusok támaszkodva egyfelől arra, hogy mindegyik gyermek hoz már hazulról némi számkészletet és számolási gyakorlatot; másfelől arra, hogy legalább a 10 ujjáig terjedő összeget mindenk fel bírja fogni, megkezdik az 1-től 10-ig való számláltatást és ezen összegeknek tárgyakon való szemléltetését. Aztán gyakorolják a visszafelé való számlálásban. Majd kettős, hármas lépcsőn mennek fel a 10-ig és vissza. A 10-en is átsegítvén a növendékeket, eléállítják a másik tízet, tehát a 20-ig terjedő számösszeget, s aztán ebben a körben gyakorolják a gyermekeket.

Grube ellenben egyik jeles vezérkönyvében úgy nyilatkozik, hogy minden egyes számösszeget, elkezdve az 1-en, folytatva a 2, 3, 4; stb. számokon, mint külön, önálló egyéniségeket kell tekinteni, és mindeniknél megállván, azt kellő módon kell tárgyakon szemléltetni, az előbbiekkal összehasonlíttatni, mindegyiket különböző alkotó részeire bontatni, ismét összerakatni, — szóval a gyermek mindig egy meghatározott összeggel bajlódik, mert csak így lehet biztos a tanító, hogy tanítványai mindegyik számról tiszta és helyes fogalmat szereznek.

Vannak, a kik a két rendszer között a középútat ajálják (p. o. Rüegg) és ezek előbb az 1—5-ig terjedő összeggel, majd az 1—10-ig terjedővel foglalkoztatják a gyermekeket.

Mielőtt tárgyunknak ezen oldalára vonatkozó vitatételünket felállítván, a Hentschel és Grube-féle rendszereknek egy másik különbségét is be kell mutatnom.

Hentschel és ügyfelei a számmiveleteket elkülönítik, s egyszerre csak egyfelével foglalják el a gyermeket. Így jó darabig a számok nevelésében és apasztásában gyakorolják az összeadás és kivonás miveleteit, s csak később mennek a szorzásra s végül az osztásra.

Grube minden egyes számot mindenféle, itt elévethető számmiveleten keresztül visz, és pedig az 1-en kezdve a 100-ig rendre mindegyiket 2 esztendő alatt. Így például a 8-at eléállítatja legelőbb 8 húzással, 8 golyóval, 8 vesszőcskével, a gyermekek ujjáival; aztán összehasonlíttatja az 1-gyel, a midőn észrevéteti, hogy a 8 áll 8 egyesből, és annyi mint 1 szer 8; majd kivonja belőle az 1-et; aztán meg elosztja vele; majd a 8-nak felét, negyedét véteti. Azután összehasonlíttatja a 8-at a 2-vel, a midőn kiderül, hogy a 8 áll 4 kettősből, tehát a 2 négyszer van meg benne; ha a 8-at 2 híjjával vesszük, csak 6-unk lesz, 2-höz tehát 6 kell, hogy 8 legyen, és így tovább. Így viszonyítja aztán a 8-hoz a 3-at, majd a 4-et stb. egész a 7-ig. A miket az itt például felhozott 8-as összeggel véghez vitt, ugyanazokat a miveleteket viszi véghez az 1-től 100-ig terjedő számok mindegyikével. Midőn a gyermekek a tárgyakon való szemléltetés segélyével a számmiveleteket felfedezték, belátták, megértették, tehát a szóban levő összeget minden lehető oldaláról megvizsgálták, következik a begyakorlás, mely a tanító által feltett különböző, de mindig erre, a szóban forgó összegre vonatkozó példák megfejtése által történik.

Bámulandók azok a változatos gyakorlatok, a melyeket Grube minden egyes számösszeggel végbe tud vinni, a melyek mindnyájan oly természetesek, s úgy anyagi, mint alaki tekintetben annyira biztos és minden oldalról kitisztázott ismeretet adnak s oly képző erővel bírnak a gyermek értelmének fejlesztésére és kombináló tehetsége minden oldalú kímivelésére, hogy semmi hézagot, semmi kívánni valót sem hagynak fenn.

A Grube munkája nagy feltűnést okozott a számtanítók között, mivel az ő rendszere 1-től 100-ig minden egyes számösszeggel kicsiben egy teljes számtani tanfolyamon viszi keresztül a gyermekeket. Így aztán lehetetlennek látszik, hogy a legkorlátoltabb eszű gyermeknek is munkába ne induljon az agygépezete és biztos alapot ne szerezzen a számvetés nehéz mesterségében.

Azonban bár mennyire méltányolták is a Grube kitűnő munkáját és módszerét, mégis a legtöbben a tönitők közül hozadalmasnak és részben feleslegesnek találták a maga egész terjedelmében.

V.

Ezek után felállíthatjuk vitatkozásunk ötödik tételét a következő kérdésekben: Bemutassuk-e a kezdőknek az 1—10-ig terjedő összeget egyszerre, vagy elegendő lesz előbb csak 5-ig terjeszkednünk; vagy pedig követvén Grubét, minden egymás után következő számmennyiséget külön, külön vegyünk elé? Továbbá: az elévett számmal kezdetben csak összeadási és kivonási miveleteket végeztessünk-e, vagy pedig, mint Grube ajálja,

vigyük keresztül rendre mindegyiket minden számmiveleten?

Pestalozzi volt az első, a ki a főbéli számvetésnek, az addig szokásban levő gépies számolás, azaz a példáknek számjegyekkel táblán való kidolgozása feletti előnyét felismerte s nem csak hirdette, de iskolájában gyakorlatba is vette. Ez által új korszakot nyitott az elemi számtanítás történetében.

A számtanítást a számjegyek iratásával s az ezekkel való számoltatással kezdeni annyi, mint a tudatos haladás útját a gyermekek elől elzárni, s őket az értelmetlen, gépies munkába beleszoktatni.

Pestalozzi annyira került a gépiességet, hogy a számjegyek megismertetését későre hagyta s a táblai számvetést kissé el is hanyagolta.

Mi is bizonyonnyal hasonlíthatatlanul fontosabbnak és észfejlesztőbbnek tartjuk a főbéli, mint a táblai számolást.

Némelyek a tanítók közül az I-ső korosztályban még nem tartják szükségesnek megismertetni a gyermekekkel a számjegyeket. Mások megismertetik ugyan akkor, ha a 10-es számkörben biztosan tudnak a gyermekek mozogni, de táblai számmiveletekre még nem alkalmazzák. De vannak tanítók, a kik célszerűnek tartják, hogy a mint a gyermek egy számösszegekről a szemléltetések útján fogalmat szerzett, ismerje meg egyúttal azon összegnek a jegyét is. Továbbá a mint fejben valamely számmiveletet véghezvittek a gyermekek kellő megértéssel, azonnal mutassuk meg azon miveletnek és pedig ugyanazon mennyiségekkel a táblán számjegyekkel való kidolgozása módját is.

VI.

Hatodik vitatételünk lesz tehát: a számjegyek megismertetése és alkalmazása merőben elhagyassék-e az I-ső korosztályban, vagy elévétessék, és pedig a számmennyiségek és miveletek felfogatásával párhuzamosan-e, vagy csak a tanév közepe táján, midőn már a 10-es körben a fejbéli számolás biztosan megy?

Az elemi oktatás biztos sikerének egész titka a helyes szemléltetésben és az így felfogottaknak szabatos elmondatásában rejlik. Ha a számmennyiségeket valóságos tárgyak által a gyermek szeme elébe nem állítjuk, s kezdetben a számmiveleteket nem azokon hajtjuk végre, a gyermekek a számokat és számmiveleteket illetőleg talán örökös homályban maradnak. Kontrár tanító az, a ki csak a számvetési gépies készségre törekszik, s a megértetés fokozatait s a gyermek lassan haladó, de biztos és tudatos önmunkásságát kicsinyelve, siet minél szemkápráztatóbb feladatok megfejtéséhez, s idő előtt betanít bizonyos számvetési fogásokat, a melyek segítségével a tanítvány egy pár nehéz fel-

adatot megfejt ugyan, de azért a dolog lényegében tájékozatlan s magával jötehetetlen marad. Pedig vajmi könnyen csábíttatik ilyen ugrásra a tanító, ha tapasztalja a lassu, de biztos haladás sikerét. Elbizza magát, s a tapasztalt siker után többet tesz fel tanítványairól, mint a mennyire képesek.

Szemléltetni! Megértetni! Begyakorolni! Lassan haladni! Sokszor ismételni! — ezek a számtanítás helyes módszerének vezérszavai. Tehát ezekről szóljunk még egy pár szót.

Miféle tárgyak lehetnek és legyenek a szemléltetés eszközei?

Lehetnek: a) a környezetből bármiféle érzékelhető tárgyak, u. m. ajtók, padok, ablakok, ablaktáblák, asztalok, magok a gyermekek, az ő szemeik, kezeik, stb. b) E végre beszerzett apró tárgyak, u. m. kis kövek, bab- vagy törökbuzaszemek, kis vékony pálcikák, vadgesztenye, stb. c) Írási jelek, úgynevezett számképek, u. m. a palára vagy a fali táblára húzott függő, vízszintes vonálmák, pontok, kis keresztek, karikák, a melyeket mindegyik gyermek felír a maga táblájára olyan sorban és alakban, mint a tanító a fali táblára; — továbbá meghatározott számú egyenes vonalokból rajzolt alakok (létra, kocka, 5, 6 szög) stb. d) Az úgynevezett számoló gépek, a melyek azonban minél mesterkéltébbek, annál haszontalanabbak. Legcélszerűbb az úgynevezett orosz számológép, mely a mi iskoláinkban is el van terjedve. e) Végül a Pestalozzi-féle 100 kockájú táblázatok, a melyek számkönyveinkből ismeretesek.

Némely pedagógus különösen ajállja, hogy a gyermekekkel saját ujjait használtassuk a számok szemléltetésénél; mert ez az embernek legtermészetesebb számológépe; az ujjak tizes száma vezette rá az emberiséget a tizesrendszerre. — Ellenben mások éppen óva intik a tanítót, hogy a tanítványát az ujjain való számolásra ne kapassa rá, mert így egy oly számológéphez szoktatja, a mely mindig kéznél lévén, a gyermeket rest számvetővé teszi.

VII.

Hetedik vitatételünk: tisztába hozni, hogy melyek a legcélszerűbb szemléltetési tárgyak és eszközök?

Hogy az egyes számok felfogatásában, a velők való számmiveletek vezetésében, hogy járjon el a tanító, azt itt lépésről-lépésre nem kísérhetjük; ez a számtanítási vezérkönyvek feladata. Itt csak arra a két nevezetes akadályra hívom fel a t. körüli gyűlés figyelmét, a mely a legtöbb kezdőt darab időre megállítja haladásában.

Egyik a megnevezett, helyesebben mondva: tárgyhöz kötött számoknak a tárgytól való fokozatos elvonása; a másik az egyesek csoportjából a tizesek csoportjában való átlépés a számjegyek leírásánál.

Ez az a két mélyebb árok a gyermekek útjában, a melyeket a tanítónak ügyesen kell áthidalni tudnia.

Erre vonatkozólag a miniszteri tanterv így szól: „A számolás (ily) tárgyilagos felfogása után érteti meg az 1, 2 és a 3 stb. elvont fogalmát; azonban az 1, 2, 3 érzékeltetése után csak az 1, 2, 3 elvonatásáig halad egyszerre. Az érzékeltetés és elvonatás e módja szerint vezetett fokozatos előhaladás után a 10-nél megálapodik.“

E terv szerint tehát mindjárt a tanítás elején, mikor a gyermekek még csak 3-ig haladtak, már megkezdendő a számok abstraháltatása. A tárgyhoz kötött számot el kell választani a tárgytól és felfogatni, mint elvont fogalmat.

A tanítók nem mindnyájan követik ez utasítást, mert itt az abstractiot még korainak, erőszakoltnak tartják. Nézetök szerint a gyermek jól vezetve, magától rájön arra, igaz, hogy lassabban, s egyik hamarabb, másik később, de így legalább biztosan; míg, ha siettetjük s idő előtt magyarázgatni kezdjük, lehet, hogy még jobban belezavarjuk. E korosztályban a számok fogalmához való segítség csak annyiból állhat hogy a különböző tárgyakhoz kötött számokat a számolási gyakorlatok menete folytán tárgytalanul is ki-kimondjuk, s közbe-közbe megnevezetlen számokból álló kérdéseket is csúsztatunk be a főbeli számvetés érzékeltetett példái közé.

VIII.

Egy újabb megvitatandó tételünk lenne tehát ez: Fordítson-e a tanító külön gondot és fáradságot a számok elvonatására, s a számnak, mint önálló fogalomnak felfogatására, vagy bizza ezt az időre s a gyermek lelkének erejére, a mely helyesen gyakorolva, előbb utóbb magától rájön?

A másik, említettem nehézség a tizes rendszer megértése. Ez a számlálásban s a főbeli számvetésben kevés bajt okoz, de több gondot igényel a 9-en felüli összegeknek számjegyekkel való leírásánál. A két vagy több számjegyű összegekkel már csak akkor képes tudatosan végrehajtani a gyermek a 4-féle alapszámmiveleteket a táblán, ha egyes és tizes, — később majd a száz, ezres, stb. helyek jelentőségével tisztában van.

Erre nézve többféle szemléltetési módokat és eszközöket szoktak használni. Némelyek a krajcárt és az ezüst tiz-krajcárost (piculát) használják; 10 kr. = 1 db. picula. Mások kis kövecskéket számláltatnak 10-ig, s ezeket egy kis rongyba bekötetik; egy ily zacskó tehát 10 egyest foglal magában. Ezeknél célszerűbbek a kis számláló pálcikák, vagy vesszőcskék, természetesen a lehetőleg egyforma vastagok és hosszúságúak; ezeket egyenként felszaporítva 10-ig a tanító egy kis cérnával összekötteti, s elnevezi tizes-csomónak. Aztán a gyermek elébe a padra krétával két kis fiókot rajzol, s a jobb felőlibe téteti az egyes pálcikákat, a bal felőlibe a tizes-csomókat.

Ily módon többször végrehajtott szemléltetés után semmi nehézséggel nem fog járni, a táblából két számból álló összeg egyes és tizes helyeinek a megértése. Itt kerül rá a sor, hogy a gyermekek a semmi jegyével, azaz a nullával (0.) megismerkedjenek, a midőn csak a tizes helyen áll jelentő szám, de az egyes helyen nincs egység.

IX.

Az ezt tárgyaló vitatételünknel, a mely röviden így formulázható: melyik a legkönnyebb és legiztosabb szemléltetési eljárás az egyes és tizes helyek jelentőségének felfogatására? — terünk nyílik a fennebb felhozottakon kívül még más módokat is megismertetni.

Következnék végezetül, a begyakorlásnak s az ismételtetéseknek különböző módzatait és változatosságait a lehelőleg bemutatnom. Elismerem, hogy a begyakorlás egymagára bir akkora fontossággal a tanítás sikerére nézve, mint mindazok, a melyeket eddig felsoroltam. Kellő begyakorlás nélkül nincs megérlelt tudás, nincs könnyű és biztos végrehajtó készség. De ha a begyakorlásnak annyiféle változatait, s minden oldalról felfogatni hivatott példáit fokozatosan és tüzetesen be akarnám mutatni, jelen eléterjesztésemet legalább is még egy enyire kellene nyújtanom, mint a mennyivel ezúttal már is kifárasztottam a t. köri-gyűlés figyelmét és türelmét. A begyakorlás változatos példáit és fokozatait illetőleg legyen szabad tehát jobb számtani vezérkönyveinkre utalnom; s jelenlegi vitatkozásunk tárgyaiul az eddig formulázott tételeket ajánlanom a t. köri gyűlés becses figyelmébe.

Paal Ferencz.

* * *

E vitatétel most közlött részének tárgyalásáról ide iktatjuk a következőket.

A IV-ik tételhez, hogy párhuzamosan tartassék-e a számlálás a számolással, hozzászólottak:

Benedek Samu. Szerinte a gépies számlálás, a népiskola I. korosztályában, 100-ig is felmehet. A gyermek, mikor a tizes számkörön túlhaladt, önkéntelenül is számlál felfelé; s a mit magára úgy is gyakorol: miért ne gyakorolhatná tudatosan a tanító felügyelete alatt?

Zöld József csak addig kíván a számlálásban is haladni, a meddig Grube módszere szerint a számolásban eljutottak.

Többeknek hasonló értelmű hozzászólása után a kör kimondja, hogy a számlálás a számolással párhuzamosan haladjon.

Az V-ik tételhez hozzászólók nézetei közül a következők voltak figyelemre méltóbbak:

Fazakas József károsnak tartja, ha kezdőnek a 10-es számkört egyszerre mutatjuk be. De mivel majd minden gyermek hoz már a családi körből is némi

számtani előismeretet az iskolába, feleslegesnek tartja az 1 és 2 megismertetésével sok időt pazarolni, hanem a számolást mindjárt az 5-ös körben kívánja megkezdetni; mert így könnyebben s hamarabb vehetünk életből merített, gyakorlati példákat, míg ha az egyes számok ismertetésével mindig csak egyenként haladunk előre, gyakran mesterkéltséggel példákhoz is kell folyamodnunk.

Zöld József ragaszkodik a Grube módszeréhez, mely mellett kellő megfontolás és világos szemléltetés alapján — már a 2-s számkörben is elég változatosá tehető a számolás.

Kozma József szorosán Grube módszeréhez kíván alkalmazkodni s az egymásután következő számmennyiségeket külön kívánja taníttatni; mert ha pl. mindjárt az 5-öt vesszük fel, így ennek az egységből származását bajosabban érti meg a gyermek, mintha 1-ből 2-t, 3-at, 4-et, s végre 5-öt alkot.

Többek hozzászólása után kimondja a kör, hogy a számtanítás megkezdésében Grube módszerét kell követnünk, minden egyes számot külön tárgyalnunk s a bevégzett számkörben mind a négy alpműveletet egyaránt kell gyakorolnunk.

A VI-ik tétel hozzászólói ezeket jegyezték meg:

Fazakas József szerint, a mint az irvaolvasásban a betű jegyek megismerésére tanítjuk a gyermeket, úgy kell a számjegyekre is tanítani.

Kozma József a számjegyek tanítását már csak azért is szükségesnek tartja, mert ezek a számolásban később szemléltetési eszközül is szolgálhatnak. Hogy a számjegyek tanítása mikor kezdessék meg, arra nézve az az irányadó, hogy a gyermekekkel az irvaolvasás tanításában meddig haladt a tanító.

Benedek Samu a számjegyek megismertetését szintén helyesli; roszalja azonban, hogy a számműveleteket már az I-ső korosztályban jegyekkel is gyakorolják, holott itt csakis fejbéli számolás alkalmazható.

E tételre nézve határozottatott, hogy a számjegyek — legalább a tanulók felfogásához mért körben — már a népiskola I-ső korosztályában is megismerttetendők; és pedig akkor, mikor az irva-olvasásban tett haladás ezt lehetővé teszi. Azonban a számműveleteknek jegyekkel való gyakorlása ez osztályban mellőzendő.

A VII-ik tételhez hozzászólók megjegyzései sorából ezeket emeljük ki:

Kozma József szerint vannak természetes és mesterséges szemléltetési eszközök; természetesek az iskolai tárgyak stb. mesterségesek pl. a pálcácskák, a számoló-gép stb. Minden rendelkezésünkre álló eszközt és tárgyat fel kell a szemléltetésre használnunk; kezdetben azonban, a mennyire csak tehetjük, maradjunk a természetes szemléltetési eszközöknél.

Benedek Samu azt a szemléltetési eszközt tartja legcélszerűbbnek, melylyel a gyermek maga foglal-

kozhatik. A mesterséges eszközökkel is nagyon jól lehet szemléltetnünk, így pl. a palatáblára huzott vonal-kák, pontok stb. e tekintetben szintén jó szolgálatot tehetnek.

Többeknek hozzászólása után abban történt megállapodás, hogy a természetes szemléltetési eszközökkel párhuzamosan, kellő változatoság mellett, a mesterséges szemléltetési eszközök, mint vonalak, pálcácskák stb. is sikeresen használhatók; azonban az előbbieket kiváló figyelemre kell méltatni.

A VIII-ik tételre nézve vitatkozás nélkül elfogadtatott, hogy a számok elvonására, s a számnak mint önálló fogalomnak felfogatására, a népiskola I. korosztályában külön elméleti gyakorlatok teljesen feleslegesek.

A IX-ik tételre nézve az előadó által felhozott módokon kívül Nagy Kálmán azt a szemléltetési eljárást ajánlja, hogy két egymás mellé tett kalapba tegyük a 10 pálcát, s ha mind a 10 az elsőben van, a másodikban semmi, azaz null fog maradni. — Ezt mihelyt leírjuk, az előtte álló egynek a szám-értékét magára is tudni fogja a tanuló.

Benedek Áron szerint a helyi és a szám-érték felfogatása nem könnyű dolog; kellő magyarázat alapján azonban a gyermek megérti, hogy a tizesek helyén álló 1-nek miért van nagyobb értéke, mint pl. az egyesek helyén álló 5-nek.

Váradi Károly szerint a jelek s a számok helyi értékének gépies magyarázása nem sokat ér. Kezddőknél mentől kevesebb legyen a magyarázat, hanem e helyett gyakorlati életből merített példák alkalmazandók. — Sok magyarázattal, nagyoknak való okoskodásokkal csak megzavarnók a kis gyermekek fejét s így valóban megérdemelnők az újabb népiskolák elleneinek eme gúnyját, vádját: „istenem, mennyi hokusz-pokusz-szal dolgoznak ezek az emberek!”

Még néhány tag hozzászólása után a kör e tételre nézve kimondja, hogy a számok helyi értékének magyarázgatása, a népiskola I-ső korosztályában, hol az írásbeli számolás úgy is mellőztetik, felesleges.

Rieger Imre.

A népiskolai tankönyvek revisio alá vétele.

E tárgyban a kolozs megyei tanító-testület központi választmánya — a könyvbíráló-bizottság ajálatára — a legutóbb tartott ülésében a következő feliratot fogadta el, s egyszersem elhatározta, hogy ennek szövegét a hazai társ-egyesületeknek is megküldvén, benne kifejezett kérésünk támogatására őket is felkéri.* — A felirat így hangzik:

Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr!

Mióta egyesületünk (előbb mint kolozs-dobokamegyei, majd mint kolozs megyei tanító-egyesület, s végre 1875

*) Az ügy érdekében kérjük a hazai tanügyi lapok t. szerkesztőit, sziveskedjenek eme közlésünk fontos tárgyát — legalább rövid kivonatban — megismertetni t. olvasóikkal.

A szerk.

óta, mint kolozsmegyei tanító-testület) fennáll s törvényesen megerősített alapszabályai értelmében működik, mindig kiváló kötelességének ismerte, hogy a népoktatási intézetek-használt s illetőleg a számukra írt tan- és segédkönyveket, úgy állandóan szervezett könyv-bíráló bizottsága, valamint kiadott szakközlönyei (előbb az „Erdélyi Népkövelési Értesítő”, utóbb s jelenben a „Család és Iskola”) útján, érdekelt pályatársaink tájékoztatására s tanügyi irodalmunk egészséges fejlődése megkönnyítésére — tárgyias és igazságos ismertetések s bírálatok felolvasása s közzététele által, a nevelés-oktatástan helyes elvei szem előtt tartásával, minél lelkiismeretesebben ismertethesse.

Ezen hivatásterző munkálkodásunk folyamán, melynek megkezdésére s folytatására már alapszabályaink is köteleztek, már korábban is, de kivált az utóbbi időkben — fájdalom! — sokszor kelle azt a szomorú tapasztalatot szerezniünk, hogy hazai népiskoláinkban több tárgyra oly tankönyvek használtak, melyek nemcsak a tudomány jelenlegi állása színvonalán nem állanak, hanem más különben is oly tárgyi és alaki hibáktól hemzsegnék, melyek miatt, igaz ismeret és józan felvilágosítás helyett, igen gyakran vétkes felszíniséget, érthetetlen, zagyva beszédet, sőt nem ritkán éppen felöltő tudatlanságot is terjesztenek.

Aggodalommal tapasztaltuk e munkálkodásunk közben továbbá azt is, hogy a népiskolai tankönyvek íróinak legnagyobb része, művei megírásakor semmi tekintettel sem volt a népiskola általános céljára és feladatára, s e miatt a népiskolai tankönyvek igen nagy része alig tekinthető egyébként, mint a középiskolák számára írt tankönyvek rossz kivonatainak, melyekben az illető tananyagnak a népiskolában bátran mellőzhető részei is tárgyaltak, míg viszont ennek rovására sok oly nélkülözhetetlen dolog marad el, melyeket, midőn a nép felvilágosítását, művelését célozzuk, nem szabadna számításán kívül hagynunk. — És végre aggodalommal tapasztaltuk, hogy a könyvírás terén szerepelni akarók nagy része — pedig vajmi nagy az ő számuk! — vagy nem ismeri, vagy lelkiismeretlenül mellőzi nyelvünk törvényeit; s e miatt tankönyveink legtöbbje oly botránnyosan rossz nyelven van írva, hogy méltán tarthatni attól, hogy a népiskola növendékeinek tiszta nyelvérzékét fogjuk így haladva megsemmisíteni, — nemzeti nyelvünknek s egy-szersmind a közértelmességnek is kimondhatatlan kárára.

E méltán szomorító tapasztalatunk s hivatásunk öntudatos felfogása indítottak nagyméltóságú Miniszter ur arra az elhatározásra, hogy oly szép reményekre jogosító haladásnak indult népoktatási tanügyünket — tőlünk telhetőleg — igyekezzünk e veszedelmes kinövésektől megtisztítani. Azonban hatáskörünk és a rendelkezésünk alatt álló eszközök kimerítsege, másfelől a már kórossá vált tankönyv-írás termékeinek rohamos szaporodása arra a meggyőződésre juttattak, hogy már oly nagyra nőtt az orvoslásra váró baj, oly mindennapivá váltak e téren a vétkes visszaélések, hogy ezeknek megszüntetésére, avagy megnyugtatóbb irányba terelésére a tanító-testületeknek elegendő befolyásuk nincsen.

Hódoló tisztelettel fordulunk azért Nagyméltóságodhoz, mint közoktatásunk ügye bölcs vezetőjéhez, kérvén, hogy magas tekintetét tanügyünknek itt vázolt hiányaira is méltóztassék kiterjeszeni. — E végből könyvbíráló bizottságunk ajánlatára — bátrak vagyunk a következőkre hívni fel Nagyméltóságod figyelmét:

1. Méltóztatnék intézkedést tenni arra, hogy a vezetése alatt álló szakminiszterium vétesse a népoktatási tanintézetek számára eddig megjelent összes tankönyveket, vagy közülök legalább a használatra teljesen el nem avultakat revisio alá.

2. Kegyeskednék intézkedést tenni arra is, hogy az így megejtendő revisio s illetőleg bírálat alapján, a közoktatási tanács erre hivatott szakosztályának felügyelése alatt, a népiskolákban használható tankönyvekről is állítassék oly teljes jegyzék egybe, mint a milyen közművelődésünk nagy előnyére a nép- és ifjusági könyvtárak számára ajálott művekről már kiadott. — E jegyzék nemcsak a nagyméltóságod közvetlen felügyelete alatt álló községi és állami iskoláknak szolgálhatna határozott útastásúl, hanem — a felekezetek főhatóságainak megküldendő felhívás mellett — emez iskolák előljáráóságainak is hasznos tájékoztatójok és irányadójok lehetne.

3. Mivel eddig elvitázhatatlan tapasztalat, hogy némely tárgyakra nézve a népiskolák számára nincsenek általán olyan tankönyvek, a melyenket a tudomány jelenlegi állása és a józan paedagogia követelése, az óhajtott siker biztosabb elérhetése céljából, okvetlenül megkivánnának: ennél fogva mély tisztelettel kérjük kiválóan arra is, hogy a mennyiben a megejtendő revisio azt mutatná, hogy valamely szakban alkalmas tankönyvek egyáltalában nincsenek, ilyenek létrehozásáról nyilvános pályázatok útján kegyeskedjék gondoskodni.

Végül mivel jól tudjuk, hogy a nagyméltóságú szakminiszterium soknemű hivatalos teendői mellett alig szakíthatna elegendő időt arra, hogy a kiadandó könyvjegyzék alapjául szolgáló revisiot aránylag rövid idő alatt is alapos bírálat alapján ejtethesse meg, bátrak vagyunk Nagyméltóságod jóakarató figyelmét felhívni arra is, hogy e munkálat megkönnyítésére legalább azoknak a hazai tanító-egyesületeknek, s illetőleg tanító-testületeknek is igénybe lehetne venni a segédkezesét, melyeknek kebelében kellően szervezett, állandó könyvbíráló bizottság áll fenn és működik. — Hiszünk, hogy a hazai tanító-testületek közül mindazok, melyek e megtisztelő felhívásban részesítettnek, a legnagyobb készséggel tennének ennek eleget.

Ezen alázatos felterjesztésünkre nem újítási szereplés, hanem tanügyünk jól felfogott érdekének szemelött-tartása vezetett; s mivel meg vagyunk győződve arról, hogy tankönyveink siánységáról úgy Nagyméltóságodnak, mint illetékes szakközegeinek elég szomorú tapasztalatai vannak: bizton hiszünk, hogy e kóros állapot hathatós orvoslására Nagyméltóságod, még azon esetben is megteszi a kellő erélyes intézkedéseket, ha a fennebbieken szerényen kifejezett indítványunk némely részeit nem is találná célra-vezető- vagy kivihetőknék.

E reményben, mély tiszteletünk kifejezése mellett maradjunk,
a kolozs-megyei tanító-testület központi választmányának nevében,

Nagyméltóságodnak

Kolozsvárt, 1880. június 5-én,
alázatos szolgálói:

Kiss Sándor,
elnök.

Czirják Albert.
titkár.

A játékról.

(Felolvasott a kolozsmegyei tanító-testület központi körének 1880 május 8-án tartott értekezletén.)

Ma a paedagogok majdnem általánosan elismerik a játéknak, mint nevelési tényezőnek fontosságát; azonban, ha visszpillantunk a ma divó nevelési elvek

és elméletek kifejlődésének történetére, úgy találjuk, hogy nagyon sok népnél évszázadokon keresztül teljesen mellőztetett a játék.

Nem azt kell azonban ez alatt értenünk, hogy ama kor gyermekei ne ismerték volna a játékot. Hisz a mindennapi tapasztalás szerint az állatoknál is rá találunk a játék nyomaira, annnyival inkább meg van jelenleg s meg volt az ősi korban is minden nép gyermekeinél.

A művelődés-történelem e tárgyra nézve nagyon érdekes adatokat szolgáltat. Így pl. Tylor „Primitive Culture“ című művében a következőket találjuk: „Ha figyelembe vesszük a gyermekek- és felnőtteknél szokásos játékokat, azt tapasztaljuk, hogy nagy részök az élet komoly foglalkozásának utánzásából áll. Így van ez a művelt és civilizálatlan embereknél egyaránt. A sarkvidéken lakó eszkimó gyermekek nagy mulatságot találnak abban, hogy hókunyhókat építenek, melyeket, ha csak tehetik, lámpabéllal ki is világítanak. Az ausztráliai gyermek játékszerői közül talán a legfontosabb a kis lándzsa, mellyel játékból vadászati gyakorlatokat tart. Továbbá e népeknél általánosan szokásos a nőrablás, s im ugyanitt a gyermekek körében, mint nagyon kedvelt játéknemet, találjuk meg e szokást. — Sőt arra is számos példát találunk, hogy a játék fönmaradt még akkor is, midőn azon foglalkozás, melynek egyidőben utánzása volt, már régen elenyészett.“

Így pl. a gyermekeknel ma is elterjedt parittyázásnak, nyilazásnak stb. eredete arra az időre vihető vissza, melyben őseink fegyverei csak ily gyarló eszközökből állottak.

Képzelnünk sem lehet gyermeket játék nélkül, s így midőn, fennebb azt említettük, hogy sok népnél évszázadokon keresztül teljesen mellőztetett, ez alatt csak azt kell értenünk, hogy a játékot nevelési tényezőképpen számba sem vették.

Vegyük péld. az ókori népek közül a chinaiakat. Itt a nép egy nagy családot alkot, melynek élén a mandarinok egész raja, s felettök a főhatalom birtokosa, az ég képviselője, a császár áll. A mandarinok szabják meg az egyes családok élete módját, a gyermekek nevelésének ők a főfelügyelői. Merev formaiság, a részletekig pedáns egyhangúság jellemzik a chinai nevelést, melynek célja feltétlen engedelmességre szoktatni a növendéket. A gyermek egyediségére nincsenek tekintettel, s így nem csodálkozhatunk azon, hogy a játéknak a nevelés körében egyáltalában semmi szerepet sem juttatnak.

Az indiaiaknál sem sokkal kedvezőbbek a viszonyok. Az egyediséget itt a kasztrendszer nyomja el. A különböző osztályok gyermekeit külön-külön hivatásukhoz képest nevelik. Vallási felfogásuk szerint főerény a földi javak megvetése, önkínzás, hallgatóság szemlélődés stb. — A kedély-képzésnek itt nyomaira sem találunk.

Ezzel szemben a persa nevelés némi haladást mutat. Itt az ember, már mint egyén is, figyelemben részesíttetik. Az értelmi neveléssel a testedzés párosíttatik. A testi ügyességre nagy gondot fordítanak, s most torna-gyakorlatok, majd verseny-játékok által segítik elő. A persáknál találjuk legelőbb a játékot nevelési tényezőül alkalmazva. Azonban még nagyon egyoldalúan, a mennyiben csak is a testi nevelés szempontjából használják, s a játéknak szellemfejlesztő hatásáról talán egyáltalán nincs tudomásuk.

A többi keleti népeknél alig találunk oly nyomra, mely jelezné, hogy a játéknak a nevelésben illő tért juttattak.

Az ókor klasszikus népeinél, a görögöknél s rómaiaknál, a nevelés terén óriási haladást tapasztalhatunk. Szorosabb értelemben vett öntudatos nevelési eljárást legelőbb a görögöknél találunk.

Nevelési rendszerökben a testi ügyesség, a szellemi tökély, az erkölcsi fegyelmesség s aethetikai finomság egyaránt szerepel.

A legkitünőbb görög írók elismerőleg nyilatkoznak a játék paedagogiai fontosságáról. Így Plato a kis gyermekeknel csak is a játékot kívánja nevelési eszközül használtatni, s óva int attól, hogy a fegyelmesség az első nevelés, vagyis a játék korában szigorú legyen, mert ez esetben a játék becsét veszti.

Aristoteles a játék nevelő hatását szintén kiemeli, s a játékot a restségtől elvonó eszköznek tartja. — A római írók közül Quintilian már határozottan elismeri a játéknak, mint nevelési tényezőnek, fontosságát.

A görögöknél alkalmazott játéknemek és eszközök között sok maig is általánosan kedveltet találunk. Ilyen maig is szokásos játékok pl. a bujdosí, a királyjáték, a bakfityty, a pálcán-lovaglás, a labdajáték különböző nemei stb. Egyuttal fel kell itt említenünk a rendszeres tornajátékokat, melyeknek célja a test arányos és szép kifejlesztése volt. A nagyon sokoldalú és változatos tornajátékok leírásába térszüke miatt itt nem bocsátkozhatunk.

Miként láttuk: a klasszikus népek nevelésében az egyén játsza a főszerepet. E népek az egyénnek nemcsak értelmi, hanem testi, erkölcsi és szépészeti összes tehetségei öszhangzatos kiművelésére egyaránt gondot fordítottak.

Az ezután következett korban azonban visszaesést szemlélünk. Találón hasonlítják többen az emberi nem művelődését egy hullámvonal alakjához, melynél, ha a hullámhegy tetőpontjára értünk, ismét a völgybe kell leereszkednünk, hogy a második emelkedés magaslatára feljuthassunk. A görög-római műveltség a népvándorlás hosszú ideje alatt majdnem teljesen elenyészett. Az ezt követte középkorban, mint a művelődés általán, úgy a nevelés is nagyon alant, a hullámvölgy mélyén, foglalt állást. Ez idő alatt a nevelésben nincsenek tekin-

Melléklet a „Család és Iskola“ 12-ik számához.

lettel az egyediségre, s ezen korban a játék, mint nevelési tényező, ismét mellőztetett.

Némi kevés kivételt talán a középkori lovagi nevelésben, s illetőleg az ezen korban divatos lovagjátékokban találhatnánk; de ez mindössze csak külsőségekre való szoktatásból állott, s nagyon távol maradt annak a fontos szerepnek a megoldásától, melyet a játék a klasszikus népek nevelésében foglalt volt el. A művelődés, s általa a nevelés, az emberiség haladását jelző hullámvonalnak egy második inagulatára csak akkor emelkedett, mikor a renaissance hatása alatt tudomány és művészet egyaránt felújult. Ettől kezdve a nevelésben ismét az egyediség emelkedik uralomra.

Ennek elismerésével együtt mindazon tényezők, melyek az egyén kifejlését elősegítik s közöttük a játék is — a nevelés körében mind nagyobb és nagyobb tért nyertek.

Az újkori paedagógok majdnem egyhangulag ismerik el a játék fontosságát. De lássuk most ennek miértjét.

A testi nevelés szempontjából a játék fejlesztő hatását kétségbe vonni lehetetlen.

Köztudomású dolog, hogy az emberi szervezet minden egyes része csak is gyakorlás folytán tökélyesbül; izomrendszerünkben azonban több oly izom van, melyet a közönséges mozgás, pl. a rendes járás, éppen nem fejleszt. E hiányt a gyermek — természeti vágyból kifolyólag — már ösztönszerűleg is játékkal pótolja. Újabban ezt rendszeres tornászattal akarják helyettesíteni. A mesterkelt tornagyakorlatok azonban aligha pótolhatják azokat a játékokat, melyek az egyes izmok fejlesztésére szükséges mozgásokat, úgy szólva, ösztönszerűleg idézik elő.

A tornászat e szerint a játéknak nem lehet helyettesítője, hanem legfeljebb csak kiegészítője, s egyben-másban tökéletesítője.

A testi erő fejlesztése mellett ügyességre is képesít a játék. A gyermekeknek jó része ugyanis még korunkban, a mesterkelt gyermekjátékok eme korszakában is, legtöbbször maga készíti játékszerét; s nem tagadhatni, hogy főleg a nagyobb gyermekek kezeiből gyakran oly érdekes játék-eszközök kerülnek ki, melyek használhatóság, sőt olykor külsin tekintetében sem maradnak messze az ezen célra oly nagy mennyiségben készített gyári cikkektől. Fájdalom — azonban, most már nincsenek erre kellő tekintettel, s míg ősünk magok alkotta játékszerekkel mulattak gyermek-éveikben, addig ma már az egyszerű játék eszközöket a cifránál-cifrább gyári készítmények majdnem teljesen kiszorították a gyermek-szobából.

(Folytatjuk.)

Rieger Imre.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

A III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságának pünkösdi nagygyűléséről.

(Befejezés.)

Tudósításom első részét azon végeztem, hogy hazánk tanítószága nem karolja úgy fel az Eötvös-alap ügyét, mint ez áldásos intézmény megérdemelné. — Kár ez egyesekre, nagy hátrány a jó ügyre, és — megérdemlett tisztelet ugyan az aránylag csekély kivételnek, hanem mégis — szégyen biz ez arra a nagy tetsületre, a melynek vezetői, lelkesítői képzelt katonáik 20—21 ezernyi számára oly gyakran, de fájdalom — úgy tetszik — e tekintetben is hasztalan hivatkoznak!

Igazolom ez állítást is; és pedig el nem disputálható számadatokkal. — Szomorú kötelesség, de megteszem — hadd ocsudjunk ábrándjainkból, álmainkból!

Jó Péterfy Sándor kifundálta szépen, hogy ha Magyarország minden tanítója hetenként 2—2 krajcárt tenne félre a végre, hogy e megtakarításából évenként 1—1 frttal járuljon a szép rendeltetésű alaphoz: minden évben 20 ezer forintot lehetne segélyül és ösztöndíjjal juttatni belőle az elnyomrodott tanítóknak, még nyomorúbb sorsra jutó özvegyeinknek s az ő előretörő gyermekeiknek, árváiknak. — Szép volt a terv, üdvös és időszerű az eszme, s mégis — kerek 5 esztendő múltával is — mily messze vagyunk még a valószínűsítéstől!

De nagy eszméket, nagy dolgokat nem lehet egyszerűen valószínűsíteni meg, rövid időn vinni ki! Aztán nyomorúságos éveket is éltünk. Nem hihettük s nem várhattuk tehát, hogy a 20 ezer frt. olyan hamar és könnyen összegyűl, mint a hogy a lelkes tervelő lelke öröme s biztató reménységével — kigondolta, kiszámította. Annyit azonban csak hihettünk és várhattunk, hogy évről-évre mint tömegesebben és nagyobb lelkesedéssel közeledünk ahoz a célhoz, a melynek irány-és határjelelő táblájáról oly hivatatólag szólnak felénk e szavak: segíts magadon s — az isten is megsegít!

Az első években, ha lassan-lassan s nem nagy eredménnyel is, de csak közeledtünk; s különösen örvendeztetett az, hogy a központi gyűjtő-és kezelő bizottság évről-évre mind inkább fokozódó haladást jelelhetett.

Ugyanis 1877-ben, mikor az alap élvezése életbe léptetett, 4 szegény tanító gyermekének ösztöndíjjal összesen 500, s 2 özvegynek segély címén 200, s így az első évben 6 személynek együttvéve 700 frt osztott ki. 1878-ban ösztöndíj címén már 8 tanuló kapott 900, és segély címén 3 özvegy 250, s e sze-

rint a II. évben 11 személy, összesen 1150 frtot. Végre 1879-ben 11 tanuló nyert ösztöndíjúl 1250, segélyül pedig 4 özvegy s 1 elnyomorodott tanító 400, — tehát ekkor már 16 személy s illetőleg család együttvéve 1650 frtot.*) — Pedig erre az időre esett a jó Szegednek s áldott vidékének árvíz-veszedelme, a mely miatt oly sok ezer magyar család — s köztük csaknem 100 tanító — szakadt el háza tűzétől, jutott koldus-botra. Volt tehát hova fordulnia a közadakozásnak; aztán, a kiknek éppen kellett — ürügyök is akadt az Eötvös-alapról való megfelejtkezésre.

Hanem 1880-ra — istennek hála! — már nem volt ily ürügy; a közadakozás se vonhatta úgy el szívünket s erszéyünket, és mégis — visszaestünk! E miatt a f. évi pünkösdi nagygyűlés mindössze csak 1100 frt. kiosztásáról intézkedhetett; tehát ez évben még az 1878-ik évi összegnél is 50 frttal fog kevesebb kiosztatni.

És — legnagyobb részben — ez sem az évi járulékokból, hanem az előbbi évek megtakarításaiból, aztán meg az újabb adományokból. Különben az évi járulékoknak a számadásba-vétele eddig sem adott valami nagy fáradságot a pénztárnoknak. Mert hát 1878-ban még csak 554, s 1879-ben is csak 631 rendes tagja volt alapnak; s a míg 1878. jan. 21-től 1879. jan. 18-áig adományképpen 2970 frt és 28 kr. gyűlt be, addig az évi járulékok csak 631 frt bevételt adott ez egész idő alatt.

S miért?.. Azért, mert ez ügyre gondolva már igazán elmondhatjuk Sretvizer urral, — a ki különben egyebekben is szokszor adott már jó és igaz hangokat, trombita-fuvás nélkül is — elmondhatjuk egész fájdalommal: „a főváros tanítóságának egy (kis) részét s egy-két vidéki egyesületet kivéve, a nagy szám alig ad magáról elég jelt, kevésnél is kevesebbet törődik a saját legvitalisabb érdekeivel.“

Ez ellen irjunk keményen, szónokoljunk tüzesen; s ha már izgatás és lázítás kell — izgassunk és lázítsunk az Eötvös-alap ügyében!

Személyes tapasztalatim alapján s így tiszta jó lélekkel mondhatom: bizony megérdemli!

De hogy ne csak bizonyomra higgyék: bármennyire szűk is ezuttal a terem, legközelebbi tapasztalatimból mégis ide írok egy párt. Az egyik nagyon szomorú; a másik sokkal örvedetesebb. A szomorú az, hogy pár hóval ezelőtt Kalota-Szent-Királyon elhalt egy buzgó pályatársunk, ki szegény özvegye mellett 8 árvát hagyott maga után, a legnagyobb szegénységben. A mint értesültünk e gyászos esetről, testületünk elnöke azonnal kiirt az özvegy és árvái egy jóakaró gyámolához, megtudni: tagja volt-e az elhunyt Eötvös alapnak; hogy ha igen, özvegyét s árváit ajállhassuk fel segélyre.

Csak hamar megjött a szomorú válasz: „nem volt bíz a!“ Bármennyire fájt is lelkünknek, nem ajállhattuk tehát; mivel az ilyenek özvegyei v. árvái segélyezését határozottan tiltja az alapszabály.

És ezt a közp. gyűjtő-bizottság, ha már megcsinálta s megerősítette, meg is tartja ám! Sőt, — a mint tiszteletre méltó elnökének egy erélyes fellépésével s illetőleg ennek egyhangu pártolásával legközelebből is megmutatta — erős kötelességérzete s elég bátorsága van rá, hogy a szelleméből s intentioiból — sem jól összefűződött barátság kívánságára, sem „nagy érdemek“ emlegetéséért — kiforgattatni ne engedje.

S ez az én örvedetes tapasztalatom, melyet tiszta meggyőződés alapján bővíthetek ki azzá, hogy az Eötvös-alap ügye teljesen megbízható s igazán lelkiismeretes emberek kezébe van letéve. Különösen Péterfy elnök, Örley pénztárnok és Luttenberger titkár annyit és úgy szolgálják ez ügyet, hogy önzetlen és odaadó munkásságokért még a késő jövő is örökre hálás lehet irántok.

Megbizonyította ezt, az alap egész állásáról s kezeléséről hű képet nyújtó titkári jelentés, meg a nagy gonddal s a lehető legnagyobb pontossággal vezetett számadás, s meg legfőképpen az, hogy ezt, valamint az alapjául szolgáló számviteli könyveket s mellékleteiket nemcsak nem rejtegetik a vidékiek elöl, hanem nagy örömmel fogadják részükről is a beléjük való bepillantást s még nagyobb: a beléjük mélyedést.

Ezért fáradságos és tisztakezű munkájoknak mintegy elismerésül s így természetesen nagy örömmel fogadták el azt az indítványomat, a mely eredetileg nem is az enyém volt, hanem éppen Péterfy S. elnöknek volt az egyik előterjesztésébe beszurt ajállata, s a melyre egyhangulag kimondatott, hogy jövőre már a nagygyűlések előestőin kiteszik megtekintésre s átvizsgálásra a vidéki egyesületek képviselőinek nemcsak a számadást és mellékleteit, hanem a segélyek- és ösztöndíjakért folyamodók kéréseit is, s általában az Eötvös-alapügyére vonatkozó összes iratokat, javaslatokat.

Mindezt azért mondám el ily részletesen, hogy forduljon már végre-valahára Magyarország tanítóságának legalább a java nagy többsége teljes bizalommal ez alap felé; de tegye is meg iránta a kötelességét, hogy aztán a jogos és méltó kérelmezők minél tisztesegebb számának is legyen mi felé fordulnia.

Gyűlésünk egyéb tárgyairól már csak röviden és csak is a főbbekre szoritkozva irhatok. Úgy is elég bő tudósításokat közöltek róluk mind a nagyobb napi, — mind a miénknél sűrűbben megjelenő tanügyi lapok.

Tudhatja — jó rendin — már ezekből is mindenké, hogy az országos szövetség ügyében volt a legtöbb szó, folyt a leghevesebb harc. S a kik ama tudósításokat nem olvasták is, azok is megnyugtathatják magokat a felől, hogy ennek a kérdése csakugyan elég tüzetesen vitatott meg, már csak abból az egy

*) Ez adatokat a közp. gyűjtő-bizottságnak az 1880-ik évre kiadott „Eötvös-Naptár“-ában megjelent Jelentéséből vettem s illetőleg állítottam egybe. V. K.

adatból is, hogy néhány elállás után is valami 40-en szólottak hozzá, s közülök legalább is 10-en oly beszédekkel, melyek mindenike fél, sőt $\frac{3}{4}$ óráig is eltartott.

Végleges határozatot azonban még sem hozhattunk! Beléfult ez a sok szóba s méginkább az indítványok özönébe, a melyből csak az szabadított ki, hogy miután ünnepélyesen constatáltuk, miszerint „sokkal kevesebb tanító-egylet vett részt e gyűlésünkön, mintsem hogy (a résztvettek) a szövetség ügyében felmerült indítványok felett, Magyarország tanító-egyleteinek nevében, véglegesen határozhatnának — végre is 22 szavazattal 18 ellenében s tehát nagy nehezen, csak elfogadtuk Péterfi S.-nak azt a közvetítő javaslatát, hogy kérdezze meg a közp. végreh. bizottság ez indítványokról is az egyes tanító-egyesületeket, s az ő vélekedésük beküldése után tartassék, még e f. é. szent István napján, egy újabb nagygyűlés Budapesten, a hol és a mikor aztán (ha ugyan lesz valami belőle) majd határozhatnak véglegesen, a kik akkor összegyűlnek.

De hogy rajtunk ne múljk az összejövetel sikere s miattunk ne lehessen kifogás alá vonható a meghozandó határozat hitele, jogereje: egyszersmind hozzacsatoltuk a fennebbi határozatunkhoz a Rill József ajánlotta eme megtoldást: „Együttal hívja fel a végreh. bizottság mindazon tanító-egyleteket, különösen a feleket, melyeknek a kir. kormány által helybenhagyott alapszabalyaik nincsenek, hogy alapszabalyaikat 3 példányban a magy. kir. belügyminiszterhez helybenhagyás végett beterjeszteni siessenek“.

Ezt végeztük az szövetség ügyében, az Urnak 1880-ik esztendejében.

Hiszem, elmondták s elmondják erre sokan: bizony nem sok! De mi, a kik a harcot megharcoltuk, s kivált, a kik megdöbbenéssel tapasztaltuk, hogy maga a központ is meghasonlott e kérdésben, nyugodtan felelhetjük reá: mégis több, jobb, mintha a tüznelvek haragos beszédére s talán hirtelen fellobbanó lelkesedés sugallatára — tüzet hordva s tüzet kiálltva — egyszerre az országházába futottunk volna, — talán véglegesen elveszteni azt az ügyet, a mely már mégis megmentetett, s valahogy csak útba indittatik. És . . . a kinek nem pusztán csak a lázítás a gyönyörűsége, s még nem éppen megromlott a mája, rendre-rendre csak elhiszi s belátja azt is, hogy olyan útra, a mely bizonyára többre segít, többre viszen haladásunkban, jogainkban, aztán meg kötelességeinkben is, mint annak a kínos-keserves constatálása, s talán kacaj-, sőt kárörömgerjesztő kiabálása, hogy „ü g y t á r s a i n k i m p o z á n s t ö m e g e a l s z i k“!

Különben is, csak használt valamit ez ügyben való kapacitálás is! Mert hisszük és reméljük, hogy csak nem hangzottak el kiáltó szó gyanánt a pusztában azok a nagy és szép beszédek, a melyek közül valóban nem egy volt magvas és talpraesett.

S bár az iskolai takarékpénztárakról is hallhat-

tunk volna — akár pro, akár contra — vagy egy illet! De ezen a kérdésen, úgy szólva, csak átugrattak. Sőt talán egészen félre is ugrattak volna tőle, ha ott nem lesz vala az ügynek minden szálát reszketeg, de biztos kezében tartó s mindenföltett és félthető érdekét igazán és állandóan szíven hordó apostola — a mint a gyűlésen nevezték — „az öreg Weisz Bernát Ferenc ur“. — Ott volt, és pedig hajlott korát számba se véve, gyűlésezésünk kezdetétől csaknem egészen a bezártaig a legpéldásabb kitartással, — s mi, a kik egy néhányan az oldala mellett állottunk, leginkább neki köszönhetjük, hogy e fontos ügy felett, a melyet mintha csak kegyelemből vettek volna föl a programmba, nem térhettek — fájdalom! — igazán nagyszámú ellenesei egyszerűen csak napi rendre. De azért nem érhattünk el többet, mint hogy többnyire kénytelen — kellettlen ugyan, hanem legalább mégis meghallgatták annak a bizottságnak a jelentését, a mely a végett küldetett volt ki, hogy az intézmény hátrányairól s előnyeiről az itt-ott már hazánkban is meghonosult intézetek kezelői tapasztalataiból szerezenek megbízható adatokat.

S ez is valami; mert e jelentés úgy szóllott, hogy eddig 14 kezelő küldött a hozzájuk intézett kérdő pontokra feleletet, s közülök 13-an határozottan a meghonosítás mellett nyilatkoztak, csakis egy emlegeté az intézménynek némi hátrányait, de olyanokat, a melyekért ő maga sem ítélté elvetendőnek az ügyet. Ezzel szemben keveset nyom az, hogy „a tanító-egyletektől e tárgyban beküldött vélemények nagyobb részben ellene vannak az intézménynek,“ keveset, — mert e vélekedések közül talán egyetlen-egyet sem támogathat gyakorlati tapasztalat.

Ezért — a III. egyet. tanító gyűléstől nyert megbízatásához híven — folytassa csak tovább is eddigi buzgalomával működését a t. figyelő bizottság, mert hazánk tanítói közül is hiszen már egy kis lelkes sereg ez ügy diadalában. — Hihet is, mert elég példa igazolja, hogy számtalan olyan újítást kicsinyeltek és ítélték el már kezdetben az emberek, a melyek később nagy hasznára váltak az emberiségnek!

S ezzel, — midőn elisméréssel jegyzem még ide, hogy a végrehajtó bizottság t. elnöke, Lakits Vendel, talán egyetlen rövidke perc kivételével, kezdetétől egész a végéig, mindig helyes tapintattal s tisztelettel érdemlő erélylyel és pártatlansággal vezeté gyűlésünk tanácskozásait — végzem is jó hosszúra nyúlt tudósítomat, a melynek egy pár igenis őszinte részletével némelyekben talán megbotránkozást is keltheték.

Váradi Károly.

II.

A „szilágy megyei tanító-testület“ VII. közgyűlése.

(Tart. Zilahon, 1880. május 20. és 21. napján.)

„A szilágy megyei tanító-testület heted évben ünnepele, VII-ik közgyűlését tartja; ma tehát hét éves multtal bir. Rövid idő egy nemzedéken át fennállani hiva-

tott egyesület életében; de mindenesetre elég az önbírálatra és ebből meríthető okulásra.“ Így kezdette Faluvégi Albert, érdemes elnökünk, szép megnyitó beszédét — s folytatá: „Ha számba vesszük azért és elemezzük a multat, sok örvendetes, lélekemelő mozzanattal találkozunk egészen az újabb időig; de aggasztó jelenséget is észlelünk, mely mindinkább zsbibasztólag hat testületi életünkre. Öröm felidézni a buzgalmat, lelkesedést, melyek testületünket létrehozták, a rendes- és pártolótagok folytonos szaporodását; lélekemelő látni egyesek nemes törekvését a testület külterjedelmének és belbecsének emelésére; megnyugtatónkra szolgálhat, hogy kitűzött céljaink keretén belől maradtunk: nem fecsértük időnket és erőnket világra szóló vagy országos — sőt még tanügyi politikai kérdések vitatásával sem. Mennyi aggodalom szálja meg azonban lelkiünket, midőn e kellemes nyugpontokat elhagyva, egyre inkább látjuk magunk előtt emelkedni a szirtet, mely hajótöréssel fenyegeti együletünket!“

Itt rámutat arra az érdeklődés-hiányra, melyet sajnos tapasztalunk úgy a tagok, mint a nagy közönség részéről. Igaz, szerényen működünk, nem ütünk zajt, nem csodítjuk harsonával, dobbal a közönséget körünkbe — de éppen az a csöndes, komoly munkálkodás ébreszthetné fel a közönség figyelmét, mely együletünket különösen jellemzi.

— De olyan száraz, olyan érdektelen, unalmas dolgok folynak az önök gyűlésén — mondá valaki nekem, midőn felhívtam, hogy vegyen részt gyűlésünkben.

— Biz' ott sem Hansen nem delejez, sem Blon din nem huz kötelet, hogy azon rémséges productioit bámultassa, — még csak bűvész sem lesz, a ki jámbor bámulója füléből 40 öl szalagot huzzon ki, — de lesznek egyéb dolgok, melyek a szülőket érdekelhetik s melyekben minden ember gyönyörködhetik.

— De ugyan mik lesznek azok a gyönyörűséges dolgok?

Erre akkor nem felelhettem, hanem most, édes kedves Nagysám és igen tisztelt uraim, kik becses jelenlétökkel nem tisztelték meg egyszerűségünket, elmondom, hogy mik voltak azok a szép dolgok, melyekben gyönyörködhettek volna.

Az elnöki megnyitó beszédet már említettem. Ez egyedül érdemes lett volna arra, hogy gyűlésünket meglátogassék s meghallgassák: miként lehet lelkesíteni az embereket „érdektelen“, „unalmas“, „száraz“ dolgok iránt is. Mert önök szerint, a mik ott történnek, azok nem egyebek!?,...

A megnyitó beszéd után Pungur Gyula, polg. isk. tanár, együleti főjegyző olvasta fel évi jelentését. Ebben leplezetlenül tárta fel testületünk egy évi működését. Rámutatott azokra a járaskörökre, melyek többet is tehettek volna; s kiemelte az egyeseket, kik testületünk érdekeit tehetségökhöz képest szolgálták. Csinosan, tapintatosan irt jelentését, egész terjedelemben, jegyzőkönyvre venni határoztuk, derék főjegyzőnket pedig zajosan megéljeneztuk.

Ez után következett a felsőbb rendeletek tárgyalása. Legérdekesebb ezek között (s én csak is ezt említem meg) a vallás és közokt. miniszter ur válasza, a központi-bizottságnak arra a kérvényére, hogy testületi könyvtárunkat, az állami nyomdából, néhány darab népis-kolai tan- és vezérkönyvvel gyarapítani kegyeskedjék. Ez a válasz sajtóságos — szinte mondhatnók: „furesa“ — a mennyiben azt tartalmazza, hogy: „alaphiánya miatt a kérés nem teljesíthető.“ Alaphiány! Hiszen mi

nem kértünk semmi olyan nagy segílyt, melynek teljesíthetésére valami rendkívüli nagy alapítvány szükséges; mi egy néhány népis-kolai tan- és vezérkönyvet kértünk az állami nyomdából és e könyvek értéke alig menne néhány forintra! Ehhez valami óriás alapítvány szükséges-e? Nő az én „véges elmém“ (hogy diákosan fejezzem ki magamat!) nem képes felfogni e laconicus választ. Legfeljebb azt hiszem felőle, egyszerűen annak a következménye, hogy kérelmünkben félreértettek. Egyébiránt e dologban végül is azt határoztuk, hogy e közgyűlés alkalmából ismét felfolyamodunk s újra fogunk esedezni, könyörögni a miniszter ur ő nagyméltóságánál néhány könyvecskéért.

Jötték aztán a központi bizottság előterjesztései. Ezek közül megemlítem:

1. Azt az előterjesztést, mely a „szatmárvidéki néptanító-egylet“ átiratával kapcsolatban, a magyarországi tanító-egyletek szövetsége tárgyában tétetett. Ez ügyben elfogadta közgyűlésünk a közp. biz. ajánlatát t. i. hogy ez időnk szerint együletünk figyelő állásba helyezi magát s várja, a mindenesetre fontos kérdés megoldását, a közelebb kilátásba helyezett egyetemes tanító-gyűléstől.

2. Méltó volt a figyelemre a k. bizottságnak az az előterjesztése, melyet szilágymegye földrajzának és térképének iskolai használatra leendő elkészítése tárgyában tett. E tárgyban is a központi bizottság véleményét fogadtuk el. E vélemény abban áll, hogy e mű megírására 100 frtos pályázat hirdettessék. A pályázati módzatok elkészítésével s a pályázat kihirdetésével gyűlésünk a k. p. bizottságot biza meg. Még csak a száz forint hiányzik s „Szilágymegye földrajza“ kész! !!

Jött aztán az a jelenet, mely lehangolta az egyület minden egyes tagját. Faluvégi Albert, egyesületünk fíradhatatlan elnöke, visszavonhatatlanul lemondott ez állásáról. Együletünk sajnálattal vette a lemondást, s volt elnökünknek eddigi sikeres fáradozásaiért jegyzőkönyvileg fejezte ki köszönetét. Helyette egyhangulag Borbély Sámuel képezdei rendes tanár urat választottuk elnöknek. E választás a legjobban történt. Borbély S. tanár úr ritka tevékenységet fejtett ki egyesületünk felvirágoztatása érdekében elejétől fogva. Előbb mint főjegyző s egyesületünk 73. 76 évről kiadott évkönyvének egyik szerkesztője szolgáltá ügyünket, s igekezzett azon, hogy komoly ügyünk iránt az ország figyelmét is felbressze. Később mint a „Szilágymegye“ szerkesztője szolgáltá önzetlenül a tanítók — s egyesületünk érdekeit. Nem csoda hát, hogy egyhangulag választottuk meg, e tisztre. Csak is ő képes betölteni derék elődje helyét, s a sikeresen megkezdett munkát mindinkább előbbre vinni. — Segítse Isten e nehéz munkájában!

Volt a gyűlésnek még egy minta-tanítása, melyet Tötös János zoványi közs. iskolai tanító tartott, s mely minden tekintetben szépen sikerült. Erre egy szabad előadás következett, Versényi Gábor rajztanártól, ki világosan, érthetően magyarázta meg: mi módon kell a rajztanításban eljárni, s aztán utasítást adott a rajzpapírok, kréták, rajzók beszerzésére s azok mi-kénti használatáról. Igen érdekes előadás volt.

Több apróság után következett Pungur Gyula polg. isk. rendes tanár előadása a népis-kolai természetrajzi gyűjteményekről. Ez volt a gyűlés fénypontja. Szellemes, élénk előadását mindenki gyönyörrel hallgatta; s az elmaradtak mindenike csak sajnálhatja, hogy nem volt jelen a polg. isk. e jeles tanárának, valóban

ritka szép előadásán. Jegyzőkönyvileg fejeztük ki köszönetünket nevezett előadónak, ki szellemes csevegésével annyi érdekes dologgal ismerttetett meg bennünket. Bizony higgye el Zilah város jelen nem volt közönsége, ez nem száraz, érdektelen, unalmas dolog! . . .

Még a kiállításról kell, hogy szóljak röviden. Röviden, mert már is igen igénybe vettem e becses lap szűk terét.

A kiállítás, mely a tanulók dolgozataiból rendeztetett, s a kiállítás elnökének Fodor Daniél polg. isk. tanárnak valóban dicséretes fáradozásáról tanuskodott, mindnyájunkat rendkívül meglepett. Az a sok szép munka, mely két szűk terembe össze volt halmozva, a tanügy gyors fejlődését mutatja, s arról tanuskodik, hogy megynkben nem egy-két hivatott, képzett tanerő működik. Különösen kitűntek a zilahi iskolák és nevelőintézetek, a szilágy-somlyói és ippói községi iskolák.

A zilahi tanítóképző intézet és államilag segélyezett polgáriskola, a zilahi községi bel-leányiskola, a Pungur Gyuláné s Stankovszkyné-féle magánnevelő intézet annyi szép dolgot halmozott ott össze, hogy hasábokat irhatnánk azokról, ha a tér megengedné. De így csak a legfőbbek felemlítésére kell szorítkoznunk. Azok a művészién készített kézimunkák a bel-leányiskolából, a két nevelő intézetből;

azok a szép rajzok, térkép-rajzok, mindenféle írásbeli dolgozatok, a tanítóképzőintézetből meg a polgári iskolából, azt mutatják, hogy jeles és hivatásukat teljesen átértzett tanerők működnek Zilahon.

De már be kell fejeznem tudósításum, s befejezem egyfelől lelki örömmel, mert látom, hogy a kor intőszavát megértették tanítóink — vagy meg legalább, egy részök —; más felől, — meg lelki fájdalommal, mivel azt kelle tapasztalnom, hogy a nagy közönség nemes törekvésünk iránt hideg, közönyös. Miért tagadnám: leverő hatással tapasztaltuk ezt azon a két napon, melyeket Zilahon más tekintetekben különben barátságos, szívélyes fogadtatásban töltöttünk. Elismeréssel s hálás köszönettel vettük ugyan, hogy a város az ide gyülekezett vidéki tanítók számára készséggel adott szállást, s a közebeden néhány szegény tanítóért fizetett is; de azért nem tagadhatjuk, hogy ennek hatását s becsét munkásságunk biztató figyelemmel kísérése csak fokozta volna.

No, de talán másképp lesz ezután, ha valahogy meghallják, megtudják azok is, a kik most elmaradtak, hogy nem unalmas érdektelen, száraz dolgok folynak a mi gyüleseinken!

És e sorokat is csak ezért írta —

Egy ügybarát.

T Á R C A .

A természet és az anya.

(Folytatás.)

Arról, hogy Aranykának az ásványország iránti érdeklődése miképp ébresztetett föl és szilárdult meg, még a következőket közlél velem anyja:

„Később — alkalmasszerűleg — mutattam neki néhány más sziklanemet is, mely szétmálva termőfölddé alakul.

Egy párszor a kolozsvári múzeumba is elvittük; a mi természetesen igen nagy befolyással volt lelkére s még inkább ösztönző a természet megismerésére.

Igy ébredett és gyarapodott az érdeklődés az élettelen világ iránt is a gyermek lelkében. — Elannyira, hogy utcán, udvaron összedett kődarabokkal állott elé s kérdezte: mi ez, mi az, honnan kerül, mire használják? stb. Így jött a kősó is kérdésbe.

Bizonyosan, mivel ezt mindennap látja, azért juta ily későn eszébe, fölvetni e kérdést: honnan kerül az a fehér por asztalunkra? „Nagyobbára a föld gyomrából“ — felelél apja. Erre aztán volt bámulás! Ő eddig csak a föld színén látott ásványokat, s most a föld gyomrába útaljuk.

„De feleljen maga a természet kérdésekre — folytatá férjem —. Szándékom van, úgyis, Tordán egy barátomat meglátogatni, majd elviszlek ott abba az ősrégi sóbányába, melyet mielőtt apáink itt megtelepedtek volna, a rómaiak már rég miveltek.“

Az ígéret tényé vált; rövid idő múlva utra készen állottunk az itteni, vasúti indulóház csarnokában. A gyermek örömtől remegve várta azt a pillanatot, melyben a gőzkocsi tova repít — az ígéret földére.

Néhány rövid óra alatt megfutott út után ezt is megértük; sőt többet is: rövid pihenés után lementünk a „föld gyomrába“ . . . Hogy itt miről s miként társalogtunk az én kérdezősködő leányommal, azt könnyen képzelheti kegyed, azért tán szakítsuk felbe a mai beszélgetést e tárgyról és térjünk egyébre.“

Igy is lön.

Azonban kíváncsi voltam mégis arra, hogy miket tudtak beszélni, ott abban a homályos, kétes üregben. Elévettem hát ismét a naplót, melyből a következőket jegyzém föl a mondottak kiegészítésére.

„Első pillanatban, a meglepetés szót sem engedett a gyermek ajkára; végre bámulva kiáltott föl: „hát innen, e mély üregből hozzák a sót?“

— Innen; s e sötét üregben, nem a szabad levegőn s az áldott napfénynél dolgoznak a bányászok. — Nézd, hogy vagdalják ama hegyes csákányokkal; nézd, mily nehéz munkát végeznek ama kis mécs mellett, míg napfényre hozzák élelmünk e nélkülözhetetlen kiegészítő részét: a s ó t.

— De nézd, anyácskám: mily szép alakja van e sódarabnak! Éppen ilyenek az én játszó kockáim s mennyire hasonlít azokhoz a kockákhoz is, melyeket a kőbányánál farnagnak. Emlékszel azokra?

Hogyne, s éppen azért örömmel mondhatom, hogy hasonlatod nem is rossz. — A különbség csak az, hogy a te kockáidnak, valamint ama dácit-kockáknak szép szabályos alakját mesterségesen adják meg. — De a kősónak maga a természet adja e szabályos alakot; és jegyezd meg, hogy az ilyen szabályos alakú kősót — kősó jegecnek nevezik.

De vizsgáljuk közelebbről e darabot! Lássam: miről ismernéd meg bármikor a kősó jegecét?

— Arról, hogy kocka alakja van s a színe fehér.

— Ennek az; de nézd: itt vannak sárgás, szürkés, sőt kékes színűek is. — Most tartsunk egyet a mécs világa felé!

— Ni-ni: átlátszó, nem mint por alakban!

— Kisértsük meg, hogy kemény-e nagyon?

— Ime körmömmel is megkarcolhatom.

— Ebből láthatod, hogy korán sem oly kemény, mint pl. a dácit volt.

S nézd: a mint ráütök e darabra, mily könnyen török apróbb részekre, melyek szintén kockaalakúak.

Az izét pedig jól ismered, ez az a sós iz, mely a leg-csalhatatlanabb ismertető jele a kősnak.

A mint így beszélgettünk — egyszerre bűvös fény áradt szét az üregben. Az én Aranykám tündérpalotában képzelte magát. A kristály falak büszkén ragyogtak felénk, s mintha mondták volna: »Bámuljatok, boruljatok térdre! Ime ilyen az a sötét üreg, az a föld gyomra, melyre ott fenn irtódzva gondoltok!“ — De végre megszűnt a ragyogás, a fényt homályos szürkület váltotta föl ismét. Mi pedig ama tündérképpel a lelkünkben, gyorsan siettünk föl, föl a magasba: a világosság, a meleg, a szabadság honába!

IV.

A vizsgálatok — s ezzel együtt az elválás idejéig érkezett. — Szünetidőre ki-ki haza tér, s én is elhagyandó voltam a kis mezővárost. Kedves ismerőseimtől búcsút vevék, de abban a reményben, hogy pár hó múlva ismét vizsziaterek körükbe.

De a naplót nem hagytam el magamtól. Lássunk még egy pár fejezetet belőle! Ime, egy jelige, olvassuk:

„Nézni a csillagos eget, és ábrándozni — egy. Ábránd, mely magasztos, ábránd melyben nincs vég! . . .

„Mily remegés, s mily elragadtatás egyszersmind: öszszefüggni a végtelennel, ez összefüggésből ösztönszerűleg tulajdonítani magunknak a szükséges hallhatatlanságot — ki tudja — tán örökkön-örökké valóságot; érezni az egyetemes élet ezen nagyszerű magasztos özőnében az „én“ elmerülhetlenséget! Nézni a csillagokat és mondani: Én lélek vagyok, mint ti! Nézni a sötétséget és mondani: Én feneketlen mélység vagyok, mint te.“

Hugó Viktor.

„Szép ugyan a természet még a föld legkisebb zugában is, de nagyszerűségét soha jobban nem érezzük, mint mikor a csillagos égre tekintünk.“

Berecz Antal.

De a csillagos ég nagyszerűségét csak az fogja föl; azt a magasztos nyelvet, melyen a csillagok beszélnek le onnan a magasból hozzánk, csak az érti meg valóban, a ki már korán felemelte kérdő tekintetét ama csodás boltozatra, melynek miliárd fénylő szövétnéke átrozgíjju lelke húrjait, s mely soha el nem enyésző benyomást gyakorol a fogékony kebelre. — S kinek vezetése alatt tehetné az ifju lélek ezt több eredménynyel, mint egy szerető, mélyen érző, és gyermeke boldogságát szíven hordó anyának vezérlése alatt?!

Anyák, ne hagyjátok gyermeketeket felnőni a nélkül, hogy ama benyomást ne érezze! Hisz, ha erre nem segítetek: a legszebb élvezettől, a legtisztább gyönyörtől fosztjátok meg! — Azt mondjátok: „a gyermek nem érti!“ Nem is annyira érteni, mint érezni kell itt. Aztán kérdem: ki érti őket? Ki érti a csillagos eget? . . . A költő szerint: „Az elérhetlen, párosítva a megmagyarázhatatlannal — ez az ég!“ Ne gondoljatok hát rá pusztán, mindig csak az értelemmel; ez által egészen kiragadjátok természetes voltából. — Hisz a gyermek maga az érzelm: terejétek ez érzélmel nemes útra; adjatok neki magasztos tárgyat a gyönyörködésre! Ekkor értelme is fényt, világot nyer; értelem és érzés egyensúlyozzák egymást.

S mi lehet szebb, magasabotabb tárgy a gyönyörködésre, a mély gondolkodásra s így az értelem fejlesztésére is, mint a csillagos ég?!

*

„A lég enyhül. A nap mind magasabotabbra emelkedik az ég boltozatán, holnap március 21-ke. A nap tehát reggel pont 6 órakor kél és este 6 órakor nyugszik le.

Aranykám — szólék — holnap reggel 6 óra előtt légy

készen, jó melegen felöltözkedve, mert megyünk fel a legközelebbi hegyre!

Reggel alig voltam kész öltözködésemmel, s már kopogtatást hallék ajtómon.

— Anyácska, itt vagyok! Megyünk-e már?

Feleletül kiléptem és nemsokára úton valánk. Körülbelől egy negyed óra alatt elértük a kitzött helyet.

— Ha ismered a világtájakat — szólék — az úton elkezdett beszélgetésünket folytatva, sőt a földdel is kötötél némi ismeretséget: tudnod kell, hogy a föld is egy csillag; sőt talán többet is, tán arról is tudnál valamit: vajon álló vagy mozgó test-e ez a mi földünk?

— Én azt tanultam róla, hogy mozgó, hogy minden 24 órában megfordul egyszer a tengelye körül; sőt azt is olvastam, hogy a nap körül is kering. s ezen útját éppen egy év alatt végzi.

Alig végzé e szót, s már a táj mind jobban-jobban kezdett világosodni.

— Nézd, anyám — kiáltott fel e pillanatban örömmel — mily felségesen emelkedik a nap!

— Emelkedik, hogy új életre ébressze, táplálja a földi teremtményeket!

— Mit mondasz anyácskám: „táplálja?“ Hogyan?

— Mondd: mi ad földünknek világosságot?

— A nap!

— Mi élteti v. más szóval mi melegíti a földet, a virágokat, minket, e kedves madarakat itt, melyek oly vidáman csevegnek körülöttünk?

— Bizonyára a nap!

— Igen természetes. Minden élőlény fő éltető erejét: a meleget, a napnak köszönheti. — És szólj: mi történék akkor, ha e meleggel nem ajándékozna meg a mi jóltevőnk? Ha egyszer csak örökös éj állna be földünkön?

— Oh, anyácskám: mily borzasztó volna akkor a föld! Megdermedne, megfagyna minden!

— Borzasztó volna és lakhatatlan. Érted-e már most: miért mondtam, hogy a nap táplálja v. tartja fenn a földi életet? — És most jegyezd meg jól magadnak azt a pontot, a hol a nap tányérát fölemelkedni láttad!

— Miért anyácskám?

— Azért, mert az a valóságos keleti pont. Ezután, azaz a mai nap után, — a mint majd magad is látni fogod — a felkelési pontok mind inkább észak felé vonulnak.

De dolgaink hínak: most vonuljunk magunk is haza. Este majd a valóságos nyugati pontot, aztán meg éjjeli világitonkat: a holdat fogjuk megfigyelni!

* * *

„A nyugati hegyek hófödte csúcsai felé közeledik már a nap. Jerünk, nézzük meg: hol buvik el, melyik havas mögött bukkan le szemünk elől?

— Nézd, nézd: azt hinné az ember, hogy azonnal fölenged minden hó azon a fehér hegyen, oly közel jár hozzá a nap!

De mégis bántatlanul marad, mereven, hidegen tekint le felénk. . . .

— Hanem, gyermekem, föl fog ám olvadni a hó ott is! Én láttam azokat a hegyeket nyáron, midőn csak itt-ott fehérlett egy-egy kevés hó rajtok.

— És mi olvasztotta föl a havat, a jeget? S mi fogja ezután lehányatni ama vastag fehér ruhát velök?

— A nap melege!

— És most nem éri a nap melege, hogy nem akarunk fölengedni?

Igen is éri; de most a föld nincsen annyira fölmelegedve, mint nyáron. Gondolkozzál: nem tudnád-e megmondani ennek okát?

— Ezt igazán nem tudom. Hát miért is anyácskám?

— Azért, édesem, mert a napok még nem oly hosszúak. Most tehát a nap rövidebb ideig melegíti földünket, e mellett a sugarai is ferdébben esnek reá, mint később, midőn világító és melegítő jéltévők mind magasabba, magassabbra emelkedik látásunk határa fölé.

— Ebből hát a következik, hogy minél hosszabb ideig fűtja pályáját a nap a föld felett s minél kevésbé térnek el sugarai a függőleges iránytól, annál nagyobb a meleg.

— Helyesen beszéltél, s most jutalmul a legszebb látványban részesülsz. Nézd: mint merül alább-alább a tűzgolyó, biborszínű szalagokkal ékesítve a nyugati eget. Imé: már alámerült!.. De sugarai még ott lebegnek a fehér orok fölé, búcsut intve a föld ezen részének, mely fölé most az éj s annak királya a hold veszi át az uralmat.

— Nemde, anyácskám: ott van az igazi nyugot, a hol a nap golyója eltűnt?

— Ott, kedvesem! Jegyezd meg e pontot is jól. A következő estéken napunk lenyugvási pontjai már mindinkább északra vonulnak.

(Befejezését csak a szünidő után adhatjuk.)

Binder Laura.

IRODALOM.

A „Figyelő“ című irodalom történeti közlőny májusi füzeté a következő tartalommal jelent meg. Dr. Bayer Ferencz, „Irodalomtörténetünk legújabb kora honnan számítandó?“ című cikkében, néhány merész állítás kockáztatásával, de mégis elég érdekesen adja elé azt a véleményét, hogy irodalmunk eme kora (az 1772-vel kezdődő) nem Bessenyeitől, mint a kinek idegen minták utánzásával készült művei csak kis körre hatottak, hanem Dugonics „Etelkájától“, 1788-tól számítandó. — Tagadhatatlan, hogy e nemzeties irányú regény valóban korszakot alkotott irodalmunkban és oly közönséget hódított meg neki, mely magyar művek olvasására addig alig gondolt, vagy a mi még rosszabb: róluk tudni sem akart. Mindazonáltal nem lehet elvitatni Bessenyeitől, s általában a „magyar nemes testőrsereg“ irodalmi fellépésétől azt a hatást, melyet Toldy a „Magyar költészet történeté“-ben e szavakkal jellemez: „maga vette oltalmába a nyelvet, a nemzetiséget, s lett regenerátora a nemzeti, s végre nagy részben az országos életnek“. — Bayer urnak — a hangzatos cím mellett is — aránylag kevés újat és értékest adó eme röpke értekezésénél sokkal több tanulmánnyal, alaposabban és vonzóbban is van írva a „Déliabók hőse“, meg Dugonics „Etelkája“ ismertetése, melyek közül az előbbi, (de még csak I. fejezetében) Agáczy Norbert (?), az utóbbi pedig a másnemű irod. munkásságáról is jól ismert Endrődi Sándor tollából került ki. Utánok Dr. Jancsó Benedek, a legtöbbnyire méltatlanul kicsinyelt, kolozsvári tudomány-egyetemnek ez egyik kiválóbb készülségű, volt növendéke, folytatja — szintén gondos tanulmány alapján — „Pereszlényi Pál Nyelvtudományá“-ról szóló értekezését. Nem kevesebb alaposággal és már — csak koránál fogva is — még bővebb tudományos apparatussal értekezik Csaplár Benedek Révainak irodalmi zsengeiről. Végül pedig a szerkesztő, Abafi Lajos, újabb adatokkal és újabb szempontból világítja meg Kár-

mán József életét és Markovicsnéval folytatott szerelmi viszonyát; érdekesen mutatva ki Kármán leveleiből azt az időt, a melyben „Fanny hagyomait“ irhatta. A füzetet idősb Szinyeyei József „Irodalomtört. repertoriuma“, meg a „Figyelő“ VII. és VIII. kötetéhez tartozó névmutató, rekeszti be, mely e folyóirat tudományos használhatóságát tetemesen fokozza. Bá:ha példáját más folyóirataink is követnék! A borítékon értesíti a kiadó, Aigner Lajos, a közönséget, hogy ezentúl minden kötethez, sőt ha a növekvő pártolás engedi, minden füzethez, a „Figyelő“ egy-egy munkatársának vagy valamely régiebb írónknak fénynyomatu arcképét vagy autographiát fogja csatolni. — Ugy szintén arról is, hogy azok számára, kik e közlőny 1880. folyamára előfizetnek, az előbbi köteteket feleáron adja. Figyelmeztetjük erre kivált a felső iskolák, casinók és társas körök előjáróit, pártfogolóit, mint a kik hivatalva vannak oly közlőnyöket támogatni, a melyek járatása egyesekre nézve talán terhes lenne.

VEGYESEK.

— A mai számmal, — a melyet a címlap alján olvasható figyelmeztetésünk ellenére egész ives melléklettel kelle kibővitenünk — a közeledő nagy szünidő július és augusztus havaira, búcsut veszünk t. olvasóink s érdeemes munkatársainktól. — Adja az ég, hogy a szünidőn nyerendő üdülés után, megsokasodott szám-ban és újult erőben találjon bennünket hivatásunk munkája az Ur szöllejében!

— A III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága, a „Népnevelők Lapja“ f. évi jun. 5-ki számában, kelet és aláírás nélkül, új felhívást bocsátott ki a szövetség ügyében, mely mellett újabban is közzé teszi az e tárgyban vett minszt. leiratokat, s egyszersmind megkezdi a pünkösdi nagygyűlésen erre vonatkozólag beadott indítványok közlését. De eddig — jun. 13-ig — még csak az elsőt, a végrehajtó biz. részéről Tanos Imre aláírással benyújtottat közlé, melyet lapunk 10-ik számából mind ismerhetnek már t olvasóink. Sem terünk, sem kedvünk nincs hozzá, hogy e frázisokkal teljes felhívást egész terjedelmében közöljük. A veleje úgy is csak annyi, hogy a tanító-egyesületek tárgyalják mielőbb a közlendő indítványokat, s aztán az ez évi szt.-István napjára tervezett nagygyűlésig nyilatkozzanak: melyikhez kívánnak csatlakozni. — Hát ezt bizony kevesebb frázissal és — a mi főbb — hamarabb is megtehették volna! Hiszen a nagy szünidő már sok helyt beállott s néhány nap múlva beáll általánosan; a tanítók a legtöbb helyt szétmennek, az egyesületi munkásság megszűnik, s így aligha eléri a bizottság, hogy „az ország tanító-ságának közvéleménye“ idején „nyerhessen hű kifejezést,“ hogy „ne (csak) harminckét egyletnek, hanem a hazai tanító-egyletek mindegyikének véleményét megismerhesse.“ És ha (önhibája miatt) el nem éri, lesz lámentálás, hogy a

vidék — megint cserben hagyta a központot. — Teljességgel nem kívánjuk, hogy így legyen; de ha mégis így lenne, méltatlan szidatásunk ellen előre is tiltakozunk.

— Európa legnagyobb államai iskoláiról, az „Allgemeine Deutsche Lehrer-zeitung“ f. évi jun. 6-iki, 23-ik száma után, közöljük a következő adatokat:

Németország	42.727.360	60.000	6.	712	7.12	100	1.78
Franciaország	36.905.788	71.389	4.7	517	7.81	66	0.89
Spanyolország	16.800.000	29.038	1.6	578	10.28	56	0.84
Anglia	33.806.419	58.075	3.	582	11.28	52	1.18
Osztr. magyar monarchia	37.350.000	29.287	3.	1275	12.25	104	1.18
Olaszország	27.709.475	41.411	1.9	535	14.25	40	0.30
Oroszország	76.648.627	32.000	1.1	2300	65.	36	0.30

*) Ez összeg az eredetben német bir. márkákkal voltak megadva. Midőn a mi pénzünkre számítottuk át, az agióval minden márkát 60 kr. értékűnek vettünk. A szerk.

— A Nemzetgazdasági egyesület nagyérdemű elnökétől vettük, s a legnagyobb készséggel közöljük eme sorokat: „Felsőlitás az iskolai takarékpénztárak érdekében a hazai tantestületek azon tisztelt tagjaihoz, a kik iskolájukban, vagy osztályukban az iskolai takarékpénztárakat kezelik. Közeledvén az idő, a melyben vallás- és közoktatási minister úr ő excellentiájának, hozzánk intézett azon leiratának megfelelőleg, mely szerint jövőre kész azon tanítókat anyagilag is jutalmazni, a kik az iskolai takarékpénztárak terjesztése körül érdemeket szereznek, hiteles adatok alapján összeállított előterjesztést tenni óhajtunk; felkérjük az érdeklét tantestületek tisztelt tagjait: méltóztassanak f. hó 20-ig. Weisz Bernát Ferencz kir. tanácsos úrhoz (Deákutca 21) mint az iskolatakarékpénztári bizottság elnökéhez (akár bérmentetlenül is) becses feleletüket a következő pontokra beadni: 1. Mi a neve és jellege az iskolának vagy osztálynak? 2. Hány tanuló jár abba? 3. Hányan vettek részt a takarékpénztári betevésben? 4. Mennyi a takarékpénztárba betett összeg? 5. Mi a kezelő címé és neve? 6. Mi a tapasztalás eddig (jó vagy rossz) gyakorlatban vagy erkölcsben az intézményre nézve? Ajánlandó-e vagy nem?

A beérkező adatok össze fognak állittatni és minister ur ő excellentiájához, további intézkedés végett felterjesztetni. Kérésünk teljesítését az üdvös ügy érdekében biztosan várjuk azoktól, a kik azzal éppen maguk is foglalkoznak. Budapest 1880. június 1-én. A Nemzetgazdasági egyesület nevében: Korizmic László, elnök.

— Örömmel értesülénk, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület legközelebről tartott közgyűlése, 22 pályázó közül, meggyenk egyik legbuzgóbb tanítóját s tanító-testületünk bánffy-hunyadi körének ez idő szerinti, derék elnökét: Bihari István, kalota-szentkirályi közs. tanítót, választotta meg nagy szótöbbséggel a nagy-enyedi ev. ref. tanítóképző gyakorló iskolája tanítójának. — Midőn e szerencsés választásért mind a választóknak, mind a megválasztottnak teljes szívvel gratulálunk; egyszersmind forró vágygyal kívánunk ez utóbbinak új munka-körében is oly sikert és annyi áldást. a melyet és a mennyit az igaz buzgóság és hű kitartás mindenütt és mindenkor megérdemel.

— A „Franklin-társulat“-nak lapunk mai számáboz esatolt könyv-árjegyzékét, melyből a küszöbön álló közvizsgálatokra olcsó és alkalmas jutalomkönyveket is válogathatni, ajánljuk pályatársaink figyelmébe.

* * *

— Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás) A „Család és Iskola“ áraban fizettek:

a) Az 1880. egész évre 3 frtot:

112. Állami iskola Mocsón. 113. Állami iskola Nagy-Szebenben. 114. Esztegár Tivadar tan. Kolozsvárt. 115. Báró Eötvös-intézet Dicső-szt.-Mártonban. 116. Állami isk. Nagy-Ágon. 117. Községi iskola Szilágy-Somlyón. 118. Szekeres Elek tan. Maros-Vásárhelyt. 119. Állami iskola Felső-Száláspatakon. 120. Győrvidéki tanító-testület Győrött. 121. Vucsák Sándor tanító Falkócon.

b) Az 1880-ik évfolyam I. felére 1 frt 50 krt.

122. Bányai Lajos tanító Mákon. 123. Eötvös-önképzőkör Zilahon. 124. Kir. tanítóképző intézet Szathmárt. 125. Móricz István tanító Szt.-Lászlón. 126. János Lajos tanító Brassóban. 127. Czegléd vidéki tanító-testület Czegléden. 128. Állami iskola Vizaknán. 129. Tattás Ferencz tanító Zágónban. 130. Állami iskola könyvtára Felső-Porumbákon. 131. Weisz B. Ferencz kir. tanácsos Budapesten. 132. Dézsi László tan. Kolozsvárt. 133. Bőjthe Máté róm. kath. kántor Kolozsvárt. 134. Graf Jabab ev. ref. gymn. tanár Kolozsvárt. 135. Schwarczel Adél kisasszony, tanítónő Kolozsvárt. 136. Deák József polg. iskola tanár Kolozsvárt. 137. Sárdi József unitárius tan. Kolozsvárt. 138. Myxch Blanka kisasszony, tanítóné Zsombolyán. 139. Várnay Imréné, Gesztessy Laura, ő nagysága Zsombolyán.

Kolozsvárt, 1880. június 9-én.

Propper Ferencz,
tan.-testületi pénztárnok.